

Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Czesław Siekierski

Warszawa, 18 kwietnia 2024 r.
znak sprawy: DNI.sp.058.1.2024

Pan

Szymon Hołownia
Marszałek Sejmu RP

**Dotyczy: interpelacji nr 2343 posłów: Dariusza Mateckiego, Norberta
Kaczmarczyka i Dariusza Stefaniuka**

Szanowny Panie Marszałku,

w związku z interpelacją nr 2343 uprzejmie informuję, co następuje.

W swojej interpelacji, posłowie zapytali o realizację obietnicy wyborczej ugrupowania Polska 2050, dotyczącej wsparcia gospodarstw rodzinnych - ujętej w programie wyborczym tej partii jako: „Rozbijemy dominację wielkoobszarowych gospodarstw rolnych na polskiej wsi: zainwestujemy w rozwój gospodarstw rodzinnych”.

Należy podkreślić, że rozwój gospodarstw rodzinnych to proces ciągły i długofalowy. W 1997 r., na etapie uchwalania Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej ustrojodawca przyjął, że podstawą ustroju rolnego w Polsce jest gospodarstwo rodzinne (1). Gospodarstwem rodzinnym, w sferze obrotu nieruchomościami rolnymi, jest z kolei gospodarstwo rolne, o powierzchni co najmniej 1 ha, prowadzone przez rolnika indywidualnego, w którym łączna powierzchnia użytków rolnych jest nie większa niż 300 ha. (2).

W związku z tym, tego rodzaju gospodarstwa są przedmiotem ochrony i wspierania przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Przykładowo, gospodarstwa takie są preferowane przy rozdysponowywaniu gruntów rolnych przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa. Grunty rolne wchodzące w skład Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa, Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa rozdysponowuje przede wszystkim wśród rolników indywidualnych w celu powiększania ich gospodarstw rodzinnych. Na rynku prywatnym natomiast zasadą jest, że nabywcą gruntów rolnych może być wyłącznie rolnik indywidualny (3).

Dbanie w rozwój gospodarstw rodzinnych odbywa się także poprzez „Strategię zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa 2030” oraz „Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027”.

Ważnym elementem „Strategii zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa 2030”, jest wizja polskiego rolnictwa, w której zapisano m.in. że „podstawą ustroju rolnego są gospodarstwa rodzinne podlegające szczególnej ochronie państwa”.

Dodatkowo, kwestia roli gospodarstw rodzinnych wybrzmiewa w jednym z rozstrzygnięć strategicznych: „Podstawą ustroju rolnego powinny być nadal gospodarstwa rodzinne”. Ponadto, w ramach celu szczegółowego: „Wzmocnienie bezpieczeństwa żywnościowego i odporności na kryzysy”, funkcjonuje kierunek interwencji: „Zapewnienie bezpieczeństwa żywnościowego kraju i jakości żywności”. Jednym z działań zapisanych w tym kierunku, jest działanie: „Ochrona gospodarstw rodzinnych”.

W zakresie natomiast „Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027”, należy zauważyć, że adresowany jest on do szerokiego grona odbiorców - w tym w szczególności do rolników prowadzących gospodarstwa rolne. Wsparcie finansowe z tego Planu, ukierunkowane zostało na realizację zidentyfikowanych w kraju potrzeb, zapewniając równocześnie osiągnięcie celów zdefiniowanych dla Wspólnej Polityki Rolnej. Jednym z kolei z celów Wspólnej Polityki Rolnej, jest zwiększenie zorientowania na rynek i konkurencyjności gospodarstw, zarówno w perspektywie krótkoterminowej, jak i długoterminowej. Przeprowadzone na poziomie kraju analizy wykazały, że potrzebą krytyczną z punktu widzenia osiągnięcia tego celu, jest pokonanie ograniczeń rozwojowych w produkcji małej skali poprzez nowe technologie oraz modele organizacyjne.

Skuteczna realizacja zidentyfikowanych wyzwań, przy jednoczesnym ograniczonym budżecie, wymaga precyzyjnego ukierunkowania interwencji publicznych. Biorąc to

pod uwagę, zdecydowano, że w przypadku niektórych interwencji „Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027”, wsparcie dostępne będzie wyłącznie w odniesieniu do gospodarstw rolnych, w których powierzchnia użytków rolnych nie przekracza 300 ha.

Podejście takie zastosowano w odniesieniu do następujących, przykładowych interwencji:

1. Rozwój małych gospodarstw – pomoc przyznaje się, jeżeli rolnik jest posiadaczem gospodarstwa, które: a) ma powierzchnię użytków rolnych nie większą niż 300 ha; b) w roku wyjściowym jest małym gospodarstwem, tzn. gospodarstwem o wielkości ekonomicznej poniżej 25 tys. euro. Ponadto, pomoc przyznaje się rolnikowi, który spełnia definicję mikroprzedsiębiorstwa, małego lub średniego przedsiębiorstwa (MŚP), zgodnie z kryteriami o których mowa w załączniku I do rozporządzenia Komisji (UE) 651/2014 z dnia 17 czerwca 2014 r.¹ uznającego niektóre rodzaje pomocy za zgodne z rynkiem wewnętrznym w zastosowaniu art. 107 i 108 Traktatu².
2. Premie dla młodych rolników – pomoc może być przyznana młodemu rolnikowi, jeśli powierzchnia użytków rolnych tego gospodarstwa nie przekracza 300 ha, a jego wielkość ekonomiczna – 150 tys. euro;
3. Inwestycje w gospodarstwach rolnych zwiększające konkurencyjność (dotacje) – pomoc może być przyznana rolnikowi jeśli wielkość ekonomiczna gospodarstwa uprawnionego do otrzymania pomocy wynosi co najmniej 25 tys. euro i nie więcej niż 250 tys. euro – do 300 ha.
4. Inwestycje przyczyniające się do ochrony środowiska i klimatu – pomoc jest skierowana do rolników prowadzących gospodarstwa do 300 ha.

Wzrost konkurencyjności polskich gospodarstw rolnych jest zatem jednym z najważniejszych celów, który jest realizowany w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027, natomiast zgodnie z oceną potrzeb, dla realizacji tego celu wymagane jest również ułatwienie w dostępie do kapitału, w tym kapitału dla młodych rolników.

¹ Dz. Urz. UE L 187/1

² Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz.U. UE C 202 z 7.6.2016)

Również rozwiązania w ramach systemu płatności bezpośrednich na lata 2023-2027 w Polsce zaprojektowane zostały w taki sposób, aby w szczególności wspierać aktywne, małe i średnie gospodarstwa rolne, które mają realne szanse na rozwój w warunkach globalizacji rynków i zmian oczekiwań konsumentów.

Jednym z zaleceń Komisji Europejskiej dla Polski w sprawie Planu Strategicznego WPR jest poprawa rentowności gospodarstw rolnych dzięki zapewnieniu bardziej sprawiedliwego i lepiej ukierunkowanego wsparcia dochodów poprzez zmniejszanie różnic w dochodach między gospodarstwami o różnej wielkości (w szczególności na korzyść mniejszych gospodarstw) i regionami państwa w wyniku zastosowania na przykład uzupełniającego redystrybucyjnego wsparcia dochodu do celów stabilności. Dlatego też od 2023 r. płatność redystrybucyjna przysługuje od 1 ha do 30 ha dla gospodarstw posiadających maksymalnie 300 ha (co jest spójne z definicją gospodarstwa rodzinnego określoną w ustawie o kształtowaniu ustroju rolnego). Preferencje dla małych i średnich gospodarstw zostały przewidziane również w ramach niektórych płatności związanych z produkcją. Przykładowo, płatność do młodego bydła oraz płatność do krów są przyznawane maksymalnie do 20 szt. zwierząt. Ponadto w województwach, w których średnia wielkość gruntów rolnych jest niższa od średniej krajowej (11 ha) (tj. lubelskie, łódzkie, małopolskie, mazowieckie, podkarpackie, śląskie i świętokrzyskie) rolnicy mogą ubiegać się o płatność do młodego bydła lub płatność do krów posiadając tylko 1 szt. kwalifikujących się zwierząt (w przypadku pozostałych województw – co najmniej 3 szt.).

W 2023 r. przyznawana była również płatność dla małych gospodarstw (do 5 ha użytków rolnych w ryczałtowej kwocie 225 EUR/ha) zastępująca wszystkie inne rodzaje płatności bezpośrednich. Obecnie prowadzone są prace nad wdrożeniem tej płatności na lata 2024-2027 (na warunkach zbliżonych do obowiązujących w 2023 r.).

Na małe i średnie gospodarstwa ukierunkowane są także płatności w ekoschemacie „Dobrostan zwierząt”, gdzie stosowana jest degresywność płatności. Płatności w obrębie danej grupy technologicznej zwierząt (lochy, tuczniaki, krowy mleczne, krowy mamki, opasy, owce, kury nioski, kurczęta brojlery, indyki z przeznaczeniem do produkcji mięsa, konie i kozy) są przyznawane z zastosowaniem poniższych progów degresywności:

- 100% płatności - do 100 DJP,

- 75% płatności - powyżej 100 DJP do 150 DJP,
- brak płatności - powyżej 150 DJP.

Degresywność płatności dobrostanowej nie dotyczy płatności do zwierząt utrzymywanych w systemie rolnictwa ekologicznego oraz płatności do loch lub tuczników utrzymywanych w systemach jakości QAFP, jeżeli rolnik ubiega się o te płatności na uproszczonych zasadach oraz płatności w ramach praktyki polegającej na utrzymywaniu zwierząt zgodnie z wymogami krajowych systemów jakości QAFP i QMP.

W ramach Interwencji Rolnictwo ekologiczne PS WPR płatności przyznawane są z zastosowaniem degresywności w sposób pośrednio premiujący mniejsze gospodarstwa. Płatności ekologiczne są przyznawane z zastosowaniem:

- 100% stawki płatności – za powierzchnię gruntów od 0,1 ha do 50 ha;
- 75% stawki płatności – za powierzchnię gruntów powyżej 50 ha do 100 ha;
- 60% stawki płatności – za powierzchnię gruntów powyżej 100 ha.

Dodatkowo, w ramach tych interwencji, dla gospodarstw do 10 ha został wprowadzony pakiet „Małe gospodarstwa z uprawami ekologicznymi” ułatwiający mniejszym gospodarstwom wnioskowanie o płatności ekologiczne oraz pozwalający na objęcie zobowiązaniem ekologicznym mniejszych powierzchni w ramach odrębnych upraw.

Ponadto, w przygotowanym przez KE projekcie zmiany unijnego rozporządzenia 2021/2115 i rozporządzenia 2021/2116 proponuje się, aby gospodarstwa do 10 ha użytków rolnych nie podlegały kontroli i karom związanym z warunkowością.

Kolejny obszar, w którym wspierane są gospodarstwa rodzinne, to produkcja żywności. Gospodarstwa rodzinne przyczyniają się bowiem do zrównoważonej i bioróżnorodnej produkcji rolnej, a przez sam fakt pełnienia funkcji polegającej na produkcji żywności, przyczyniają się do zapewnienia bezpieczeństwa żywnościowego.

Z tych względów, jednym z priorytetów Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi jest wdrażanie rozwiązań mających na celu rozwój rodzinnych małych i średnich gospodarstw rolnych, w których produkowana jest żywność na małą skalę na rynek lokalny. Takie gospodarstwa odgrywają bowiem ważną rolę w zapewnieniu bezpieczeństwa żywnościowego Polaków, a także w rozwoju regionalnym oraz kultywowaniu tradycji i kultury polskiej.

Lokalne rynki znajdują się blisko rolników, a tym samym blisko produkcji żywności. Co więcej, lokalne rynki są umiejscowione blisko konsumentów, przez co zapewniają łatwy i szybki dostęp do żywności produkowanej za pomocą metod tradycyjnych (z minimalnym udziałem konserwantów) oraz żywności ekologicznej.

W ciągu ostatnich lat obserwuje się wzrost zapotrzebowania wśród konsumentów na produkty tradycyjne i regionalne. Część konsumentów zrezygnowała z produktów masowych i poszukuje produktów pochodzących z ich kraju i regionu, żywności o niskim stopniu przetworzenia, produkowanej z krajowych, świeżych i wysokiej jakości komponentów.

W przypadku produkcji lokalnej, rolnicy są w stanie lepiej i szybciej reagować na potrzeby konsumentów, oferując im produkty znanego pochodzenia, w odpowiednich ilościach, często po niższych cenach.

Trwająca obecnie wojna w Ukrainie doprowadziła do zerwania globalnych łańcuchów dostaw żywności, a to skłania do poszukiwania alternatywnych kanałów zbytu. Elementem niezbędnym dla rozwoju łańcucha dostaw jest również bezpośrednie wchodzenie rolników w dalsze fazy łańcucha żywnościowego poprzez rozpoczynanie lub rozwijanie działalności przetwórczej w formie rolniczego handlu detalicznego (RHD), sprzedaży bezpośredniej, działalności marginalnej i ograniczonej lub poprzez zakładanie działalności gospodarczej w omawianym zakresie. Dlatego tak ważne jest wsparcie krótkich łańcuchów dostaw żywności.

W ramach części 3 inwestycji A1.4.1 Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększenia Odporności (KPO) „Wsparcie rolników i rybaków w zakresie przetwarzania lub wprowadzania do obrotu produktów rolnych, spożywczych, rybołówstwa lub akwakultury (tzw. małe przetwórstwo)” przewidziano pomoc, która skierowana została do rolników, ich małżonków i rybaków, którzy prowadzą lub rozpoczynają działalność w zakresie przetwarzania lub wprowadzania do obrotu produktów rolnych. Nabór dotyczył przede wszystkim wsparcia małego przetwórstwa w ramach rolniczego handlu detalicznego (RHD), sprzedaży bezpośredniej i działalności marginalnej, lokalnej i ograniczonej (MOL), tworzenie miejsc bezpośredniej sprzedaży dla spożywczych produktów lokalnych (miejsca obsługi podróźnych na obszarze dróg – tzw. MOP-y oraz warzywniaki i zieleniaki), w celu skracania łańcuchów żywnościowych i wzmocnienia pozycji rolnika oraz zapewnienia dodatkowych dochodów. Należy podkreślić, że ważnym sposobem poprawy pozycji producenta

rolnego w łańcuchach jest rolniczy handel detaliczny (RHD). Działalność ta polega przede wszystkim na produkcji żywności pochodzącej w części z własnej uprawy, hodowli lub chowu podmiotu działającego na rynku spożywczym i zbywaniu takiej żywności konsumentowi końcowemu lub do zakładów prowadzących handel detaliczny z przeznaczeniem dla konsumenta finalnego.

Wskazany nabór wniosków został przeprowadzony w dniach 17 października do 18 listopada 2022 r. W ramach naboru złożono 674 wnioski na kwotę 207 mln zł. Na dzień 24 marca 2024 r. zawarto 111 umów na kwotę 26,7 mln zł, zaś wypłacono dotychczas prawie 6 mln zł.

Jednocześnie, w związku z dużym zainteresowaniem tym wsparciem, uruchomiono II nabór wniosków (od 3 stycznia do 5 lutego 2024 r.), w którym wprowadzono korzystniejsze warunki wsparcia, ukierunkowane na zwiększenie atrakcyjności instrumentu poprzez podniesienie poziomu pomocy. Zmiana wprowadzona dotyczy zwiększenia wsparcia z 50% do 70% kosztów kwalifikowalnych (w przypadku młodego rolnika) i do 60% kosztów kwalifikowalnych dla pozostałych odbiorców wsparcia, z wyłączeniem osób fizycznych uprawnionych do chowu, hodowli lub połowu ryb.

W ramach II naboru wniosków złożono znacznie więcej wniosków, tj. 4 300 wniosków na kwotę 1,55 mld zł.

Ponadto należy wskazać, że tuż po zakończeniu realizacji naborów w ramach Inwestycji KPO A.1.4.1 planowane jest przeprowadzenie w 2025 r. pierwszego naboru wniosków w ramach działań z PS WPR 2023-2027, mianowicie dla działania I.10.6.1 Rozwój współpracy w ramach łańcucha wartości (dotacja) - w gospodarstwie. Wsparcie to nakierowane będzie przede wszystkim na realizację działań inwestycyjnych, które mają wzmocnić pozycję rynkową rolników/mikroprzedsiębiorców, a także wpłynąć na dywersyfikację i skracanie etapów łańcucha żywnościowego.

W ramach wsparcia przewidziano zwrot poniesionych kosztów w formie:

- 1) ryczaftu (wysokość ryczaftu - maksymalnie 65 % kosztów operacji):
 - w odniesieniu do zakładania i prowadzenia RHD – ryczaft na jednego beneficjenta w okresie realizacji Programu wynosi w zależności od wielkości operacji – nie więcej niż: 30 000 zł lub 60 000 zł lub 120 000 zł;

- w odniesieniu do zakładania działalności gospodarczej/MOL w zakresie przetwarzania produktów rolnych – ryczałt na jednego beneficjenta w okresie realizacji Programu wynosi w zależności od wielkości operacji - nie więcej niż: 30 000 zł lub 60 000 zł lub 120 000 zł.
- 2) refundacji do 50% kosztów kwalifikowalnych operacji w odniesieniu do kontynuacji prowadzenia działalności gospodarczej/MOL przez mikroprzedsiębiorcę (refundacja na jednego beneficjenta w okresie realizacji Programu wynosi maksymalnie 500 000 zł, zaś minimalna kwota pomocy na realizację operacji wynosi 10 000 zł).

z up. Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi
Jacek Czerniak
Sekretarz Stanu
/podpisano elektronicznie/

Podstawy prawne:

- (1) Art. 23 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)
- (2) Art. 5 ust. 1 w zw. z art. 2 pkt 2 ustawy z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego (Dz.U. z 2024 r. poz. 423)
- (3) Art. 2a ust. 1 w zw. z art. 6 ust. 1 u.k.u.r.

Do wiadomości:

Kancelaria Prezesa Rady Ministrów